

Arvio toimintamallista: Opaskortit osallisuutta vahvistavaan luontotoimintaan

Yhteisöllisissä luontotyöpajoissa käytettävät opaskortit tukevat kotoutumista. Korttien avulla toimintaan luodaan vuorovaikutuksellisuutta. Kortit auttavat sote-ammattilaisia hyödyntämään luontolähtöisiä menetelmiä omassa työssään.

Sisällys

Kehittäjä.....	2
Mallin kuvaus.....	2
Toimintaympäristö.....	2
Kohderyhmä ja asiakasymmärrys.....	3
Toimivuuden ja käyttöönoton ehdot.....	3
Mallin arviointi.....	4
Osallisuuden toteutuminen mallissa.....	4
Osallisuus omassa elämässä.....	5
Osallisuus yhteisöissä ja vaikuttamisen prosesseissa.....	5
Osallisuus yhteisestä hyvästä.....	6
Osallisuutta edistävien rakenteiden luominen.....	7
Toimintamalli lupaavana käytäntönä.....	7
Yhteenveto.....	8

Kestävää kasvua ja työtä -ohjelma

Vipuvoimaa
EU:lta
2014–2020

Malli on arvioitu¹ osana Sosiaalisen osallisuuden edistämisen koordinaatiohanke – Sokran ja Euroopan sosiaalirahaston toimintalinjan 5 hankkeiden yhteistä Osallisuuden palaset -kehittämistyötä. Arvio on tehty Sokra-hankkeen päätoteuttaja Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksessa.

Kehittäjä

Tässä kuvattu ja Sokran toimesta arvioitu toimintamalli perustuu Pohjoinen luonto maahanmuuttajien kotoutumisessa (ESR 2020) tehtyyn kehittämistyöhön.

Pohjoinen luonto maahanmuuttajien kotoutumisessa, Rovaniemi, osatoteuttajat Luonnonvarakeskus ja Rovaniemen kaupunki, Pohjois-Pohjanmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus (ESR 1.3.2017 - 30.9.2019)

Kehittäjän yhteyshenkilöt:

Laura Jokela Lapin AMK, puh. +358 (0) 50 310 9339, etunimi.sukunimi@lapinamk.fi

Marja Uusitalo LUKE Luonnonvarakeskus, puh. 029 5326623, 040 551 6916, etunimi.sukunimi@luke.fi

Mallin kuvaus

Opaskorttien avulla voidaan vahvistaa ihmisten toiminta- ja työkykyä. Toiminnan tuloksena saadaan vahvistettua esimerkiksi maahanmuuttaneiden kotoutumista, osallisuutta ja yhteisöllisyyttä sekä ansaintamahdollisuuksia. Luontosuhteen vahvistumisen myötä myös kulttuurinen ymmärrys kasvaa.

Opaskortit esittelevät yksitoista erilaista työpajaa, joissa tutustutaan ulkoilu- ja luontoharrastuksiin ja Suomessa esiintyviin luontotyyppeihin. Kortit antavat vinkkejä työpajojen suunnitteluun ja toteutukseen. Opaskortit madaltavat ammattilaisten kynnystä ottaa käyttöön luontolähtöisiä tapoja toimia kotoutumispalveluissa.

Toiminnallisuus ja luontoympäristö poistavat jännitteitä vuorovaikutustilanteista, jolloin maahanmuuttaneiden itseluottamus vuorovaikutustilanteissa lisääntyy. Luontosuhteen syvenemisen myötä ihmiset tuntevat yhteenkuuluvuutta, kiinnittyvät paikkaan ja voivat kokea itsensä uuden kotimaan yhdenvertaisiksi jäseniksi.

¹ Malli on arvioitu Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksessa kehitettyjen osallisuuden osa-alueiden ja lupaavan käytännön kriteerien näkökulmista Sokran toimesta hankkeen dokumentaatiota hyödyntäen.

Kestävää kasvua ja työtä -ohjelma

Vipuvoimaa
EU:lta
2014–2020

Toimintaympäristö

Opaskortteja voidaan soveltaa missä tahansa luontoympäristöissä. Kotoutumista tukevissa työpajoissa hyödynnetään luonnon sosiaalisia, fyysisiä ja psyykkisiä hyvinvointi- ja terveyshyötyjä ja osallistamisen voimauttavia vaikutuksia. Lisäksi niissä noudatetaan luontolähtöisen Green Care -toiminnan periaatteita, joita ovat ammatillisuus, tavoitteellisuus ja vastuullisuus.

Toimintamallin opaskortit ovat vapaasti käytettävissä kaikille luontolähtöisestä toiminnasta kiinnostuneille. Luonnossa toimiminen tarjoaa tasavertaisen kokemuksen ja lisää hyvinvoinnin kokemusta, tekee tunnetuksi paikallista kulttuuria ja elämänmuotoa. Opaskortteja on pilotoitu ja niiden on todettu soveltuvan erityisesti erityistä tukea tarvitsevien maahanmuuttaneiden parissa toimimiseen, mutta niitä voidaan käyttää myös aikuissosiaalityön, sosiaalisen kuntoutuksen ja lastensuojelun asiakkaiden kanssa. Luontolähtöisestä toiminnasta hyötyvät myös nuoret ja ikäihmiset. Opaskortit soveltuvat lisäksi käytettäväksi vammaistyössä.

Verkostoituminen lisää myös osallisuutta ja synnyttää alueellisia kumppanuuksia ja yhteistyötä. Yhteistyökumppaneita voi tiedustella mukaan toteuttamaan toimintaa sen mukaan, mitä toimintoja on suunnitteilla. Erityisosaamista voi hankkia täydentäviltä verkostoilta kuten Green Care toimijoilta, paikallisilta metsästys- ja kalastusseuroilta, Martta-yhdistyksiltä, 4H-yhdistyksiltä, oppilaitoksilta tai paikallisilta yritysiltä.

Toimivuuden ja käyttöönoton ehdot

Opaskorttien käyttö ja luontolähtöinen toiminta syventää kulttuurien välistä kohtaamista ja integraatiota. Tarkoituksena on tutustuttaa ja rohkaisee eri kulttuuritaustaisia ihmisiä tutustumaan pohjoiseen luontoon, sen käyttöön ja virkistytymiseen. Opaskortit voidaan ottaa käyttöön matalalla kynnyksellä, omaa erityisosaamista ei välttämättä tarvita. Opaskorteista löytyvät selkeät ohjeistukset toimintaan ja sen jälkeiseen palautekeskusteluun. Jos omaa harrastuneisuutta tai koulutusta luontolähtöisten menetelmien käyttöön ei ole tai kokee epävarmuutta, voi täydentävää osaamista pyytää eri yhteistyökumppaneilta.

Kortit esittelevät yksitoista työpajaa, joissa tutustutaan erilaisiin ulkoilu- ja luontoharrastuksiin ja Suomessa esiintyviin luontotyyppeihin. Opaskorteissa on kolme erilaista värikoodia vuodenajan mukaan ja kahdeksan tavoitetta kuvaavaa symbolia. Symbolit kuvastavat luonnon hyvinvointihyötyjä ja luontosuhteen kehittymistä, kuten vastuullista suhtautumista eläimiin ja luontoon, tutustumista luonnonmateriaaleihin, luonnonolosuhteisiin ja luontoammatteihin.

Kestävää kasvua ja työtä -ohjelma

Vipuvoimaa
EU:lta
2014–2020

Korteissa ehdotetaan suomen kielen sanoja, joita voi opettaa osallistujille. Opaskortissa on lisäksi viittaus lisätietokorttiin, josta löytyy lisää vinkkejä tiedonjakamiseen ja järjestelyihin. Niitä voi myös tulostaa ja jakaa osallistujille työpajojen järjestämiseen.

Ryhmät kokoontuivat kahden viikon välein kuusi kertaa, mutta tätä voidaan soveltaa kunkin ryhmän tarpeiden mukaisesti. Korteihin on merkitty työpajan vähimmäiskesto.

Mallin arviointi

Osallisuuden toteutuminen mallissa

Ohjattu Green Care (GC)-toiminta voi olla hyvä lisä erityisesti kotoutumistyöhön, koska sillä pystytään tukemaan kaikkia kotoutumisen eri ulottuvuuksia. Samat luontoperusteiset hyvinvointia vahvistavat periaatteet koskevat kaikkia ihmisiä. Säännölliset kosketukset luontoon ylläpitävät ja edistävät maahanmuuttaneiden fyysistä ja psyykkistä hyvinvointia, joka on tärkeää aktiiviselle elämälle ja työkyvylle. Luontolähtöisessä kotoutumisessa hyödynnetään luonnon hyvinvointivaikutuksia, jotka perustuvat luontoon, kokemuksellisuuteen ja osallisuuteen. Siksi kotoutumista edistävälle ja hyvinvointia lisäävälle luontolähtöiselle toiminnalle on oleellista se, että toiminta luonnossa on ohjattua, ryhmämuotoista ja tavoitteellista vuorovaikutusta sekä toisten ihmisten että luonnon kanssa. Toimintamallin soveltamisessa on tärkeää huomioida luontokohteiden hyvä saavutettavuus.

Kun maahanmuuttajat tutustuvat GC-toiminnassa luontoon, luonnonkäyttötapoihin ja jokamiehenoikeuksiin ja -velvollisuuksiin, heidän sanavarastonsa laajenee ja he ymmärtävät uuden kotimaan arvoja ja normeja sekä yhteiskunnan pelisääntöjä osana kulttuurista kotoutumista. Myös yhteiset luontoharrastukset paikallisten ihmisten kanssa vahvistavat kotoutumista. Samalla paikalliset oppivat ymmärtämään erilaisia toimintatapoja. Näistä elementeistä alkaa koostua osallisuutta vahvistavia toimintoja. Luonnossa syntyneitä tuntemuksia voi jakaa turvallisesti vertaisryhmässä ja käydä keskustelua niiden merkityksistä sekä saada oivalluksia toisten ihmisten kertomusten myötä.

Omaksuessaan paikallisia luonnonkäyttötapoja lähiluonnossa osaksi arkeaan, maahanmuuttaneet samaistuvat suomalaiseen yhteiskuntaan. Luontosuhteen syvenemisen myötä tunnetaan yhteenkuuluvuutta ja paikkaan kiinnittymistä sekä yhdenvertaisuuden kokemuksia. Luonto ja luontoharrastukset ovat myös luonteva tapa tutustua lähi- ja paikallisyhteisön ihmisiin ja ylläpitää perhe- ja ystävyysseiteitä. Kun sosiaalisten suhteiden verkosto laajenee, myös mahdollisuudet kielitaidon kohenemiseen lisääntyvät luonnossa voi oleskella ja toimia omaehtoisesti.

Rakenteellista kotoutumista edistää esimerkiksi maataloihin ja maataloustyöhön tutustuminen, jossa maahanmuuttaneet saavat kokemuksia paikallisista luontoammateista.

Kestävää kasvua ja työtä -ohjelma

Vipuvoimaa
EU:lta
2014–2020

Kokemukset voivat innostaa hakeutumaan luonnonvara-alan koulutukseen tai työpaikkoihin. Lisääntyneen luontotietouden ja -taitojen kautta toiminta voi valtaistaa maahanmuuttajia jopa niin, että he innostuvat edistämään omissa lähiyhteisöissä kiertotaloutta ja kestävää kehitystä.

Osallisuus omassa elämässä

Luonto tarjoaa erilaisia mahdollisuuksia elää ja toteuttaa oman näköistä elämää. Luonto on avoimena tilana tasa-arvoinen ja saavutettavissa oleva. Se tarjoaa myös mahdollisuuden irrottautua hetkeksi arjesta. Opaskorteissa olevien ohjeiden avulla voidaan löytää osallistujien kanssa heille sopivia ja turvallisia tapoja olla luonnossa. Toiminnallisuus poistaa jännitteitä, jolloin esimerkiksi maahanmuuttaneiden itseluottamus lisääntyy.

Ohjatusti ja yhdessä tekemällä saadaan luotua turvallinen tunnelma, johon on helppo liittyä. Nämä vahvistavat minäpystyyden ja osallisuuden tunteita. Luonto on avoimena tilana tasa-arvoinen ja saavutettavissa oleva ja tarjoaa mahdollisuuden irrottautua hetkeksi arjesta.

Osallistuja voi määritellä mihin haluaa osallistua tai voi osallistua myös sivustakatsojana tai satunnaisella panoksella osallistujan omien voimavaroja mukaillen. Esimerkiksi luontomateriaaleista askarteluun tai luontoretelle voi osallistua omien taitojen mukaisesti. Opaskorteista löytyy sovellettavaksi erilaisia toimintoja, joissa luonnossa osallistuja voi olla toimija. Vaikkapa valokuvien kautta yksilöllisiä luontokokemuksia ja elämyksiä voi jakaa muiden kanssa.

Säännölliset kosketukset luontoon ylläpitävät ja edistävät esimerkiksi maahanmuuttaneiden fyysistä ja psyykkistä hyvinvointia, joka on tärkeää aktiiviselle elämälle ja työkyvylle.

Osallisuus yhteisöissä ja vaikuttamisen prosesseissa

Eri kulttuuritaustaiset ihmiset tutustuvat pohjoiseen luontoon, lähiluontoon ja luonnonkäyttötapoihin sekä rohkaistuvat käyttämään asuinympäristönsä lähiluontoalueita. Hyödynnetään luonnon sosiaalisia, fyysisiä ja psyykkisiä hyvinvointi- ja terveystyöjyitä ja osallistamisen voimauttavia vaikutuksia. Esimerkiksi itseotetuista valokuvista kävi ilmi, miten kuvien luonto voi kuvastaa myös mielentiloja. Toiminta verkottaa paikalliset ulkoilu- ja luontoharrastuksia tarjoavat yhdistykset ja seurat toimimaan yhdessä. Toimintoja valmisteltaessa käydään yhteistä keskustelua esimerkiksi sopivan mittaisesta opastetusta reitistä, jolloin huomioidaan osallistujien toiminta- ja liikuntakyky.

Kestävä kasvua ja työtä -ohjelma

Vipuvoimaa
EU:lta
2014–2020

Yhdessä suunnittelu ja yhteiskehittäminen

Toimintojen toteutuksessa huolehditaan, että kaikki voivat nauttia tekemisestä. Toiminta suunniteltaessa, toteuttaessa ja tapahtumien jälkeisiin keskusteluihin varataan tarpeeksi aikaa kokemusten jakamiselle ja palautteelle. Osallistujia rohkaistaan tekemään kysymyksiä ja jakamaan kokemuksia sekä kirjaamaan palaute. Kaikki toiminnot eivät jätä pysyviä jälkiä, mutta esimerkiksi askartelu ja linnunpönttöjen rakentaminen ovat konkreettisia tuotoksia.

Osallistujien palautetta voidaan kerätä suullisesti ja/tai kirjallisesti palautelomakkeita tai kuvia apuna käyttäen luontotyöpajojen jälkeen. Luontotyöpajojen ohjaajat reflektivat kokemuksiaan ja toimintaa kirjallisesti luontotyöpajojen jälkeen. Kirjalliset reflektiot dokumentoidaan esimerkiksi Google Drive -alustalle. Tämä mahdollistaa niin halutessa myös yhteisen keskustelun ja kommentoinnin. Reflektioiden ja palautteiden perusteella toimintaa suunnataan ja kehitetään. Voidaan järjestää kehittämis-/palautepäivät toiminnan kehittämiseksi ja palautteen läpikäymiseksi.

Osallistujien palautetta voidaan kerätä myös alkua- ja loppuhaastattelujen kautta. Haastatteluilla selvitetään mm. osallistujien luontosuhdetta eri elämänvaiheissa sekä luontosuhteen kehittymistä työpajojen aikana. Haastattelut voidaan tehdä kuvavalintojen avulla ja niitä hyödyntäen. Haastatteluissa kannattaa selvittää mm. luontoympäristön merkitystä, maiseman ja luonnon miellyttävyyttä sekä mieluisia luontoharrastuksia eri vuodenaikoina.

Omaehtoinen ja yhteinen toiminta

Osallistujilla on useita erilaisia mahdollisuuksia toteuttaa itseään ja ilmaista ajatuksiaan. Opaskorteissa on tilaa omille muistiinpanoille ja ajatuksille. Tiettyjä yhdessä tehtyjä tuotoksia voi vaikka valokuvata. Yhteisten kokemusten lisäksi osallistujat voivat esitellä syntyneitä teoksia toisilleen ja kertoa niistä. Esimerkiksi linnunpönttöjen rakentamisen yhteydessä voidaan tehdä yhteistyötä paikallisten lintuyhdistysten kanssa ja pesintää voi käydä tarkkailemassa. Luontoympäristössä voidaan käyttää myös ryhmätoimintaan tarkoitettuja pelejä ja leikkejä kaikkina vuodenaikoina. Pelit ja leikit auttavat purkamaan jännitystä hausalla tavalla, edistävät luontoon tutustumista ja helpottavat osallistujien ryhmäytymistä. Toiminnassa pyritään huomioimaan osallistujien yksilölliset toiveet ja tarpeet. Näin opitaan huomioimaan toisia ja kehittämään kansalais- ja demokratiataitoja. Osallistujien kielitaito monipuolistuu ja kehittyy.

Osallisuus yhteisestä hyvästä

Parhaat edellytykset hyödyntää Green Care-menetelmiä kotoutumisprosessissa on niillä kaupungeilla ja maaseutukunnilla, joilla erilaisia luontokohteita löytyy läheltä. Paikkaan kiinnittymisen kautta ihminen kokee osallisuutta luonnosta ja siten osallisuutta yhteisestä

Kestävää kasvua ja työtä -ohjelma

Vipuvoimaa
EU:lta
2014–2020

hyvästä. Toiminnassa luodaan yhdessä myös yleishyödyllistä toimintaa, jossa ihmiset voivat kohdata toisensa tasavertaisina. Luonnossa yhdessä toimiessa eri väestöryhmät kohtaavat spontaanisti ja ilman ennalta arvattavia odotuksia. Tekemällä opaskorttien suosittamia toimintoja kuten pilkkimistä tai linnunpönttöjen rakentamista syntyy kokemus yhteisestä hyvästä sekä itselle että muille toimintaan osallistuville. Ympäristön hoitamiseen liittyy luontoon tutustumista ja sen arvostamista. Luonnon vaalimisen myötä luodaan pohjaa sekä luonnon hyvinvoinnille että yhteiselle hyvälle.

Perehtymällä esimerkiksi maa- ja porotilojen toimintatapoihin syntyy mahdollisuus olla vuorovaikutuksessa toisten ihmisten seurasta ja rakentaa yhteisöllistä hyvinvointia. Marjastus- ja sieniretkien antimista nauttiminen kasvattaa eri kasvilajien tuntemusta ja tietämystä konkreettisen ravinnonhankintavan lisäksi.

Osallisuutta edistävien rakenteiden luominen

Hankkeessa kehitettiin luontolähtöinen vertaisryhmätoimintamalli, joka otettiin käyttöön Rovalan MoniNetin toiminnoissa. Vertaisryhmätoiminta pyrkii osallistujalähtöiseksi itseohjautuvaksi toiminnaksi, jossa Rovalan MoniNet tarjoaa ”alustan” toiminnalle. MoniNetin vapaaehtoistyöntekijät ovat suuressa roolissa ryhmien ohjauksessa ja koordinoinnissa.

PoLut-hanke sai rahoituksen jatkohankkeelle, (KUPO-hanke), jossa Polut-hankkeessa kehitettyjä toimintamalleja kehitetään edelleen ja juurrutetaan osatoteuttajien organisaatioihin pysyväksi toiminnaksi. Lisäksi toimintamalleja ja opaskortteja on esitelty erilaisissa valtakunnallisissa ja paikallisissa tilaisuuksissa, seminaareissa, koulutuksissa, näyttelyissä. Opaskortteja jaettu alueen toimijoille ja ne ovat saatavilla myös netistä.

Toimintamalli lupaavana käytäntönä

Luontoperustaiset menetelmät mahdollistavat ihmisten osallisuutta eri tavoin. Esimerkiksi verkostoja aktivoimalla voidaan löytää uusia kumppaneita ja lisätä osallistumisen ja osallisuuden mahdollisuuksia.

Kehittämistarpeina on huomioida se, että joillain ihmisillä saattaa olla vähän tai ei juuri lainkaan kokemusta tai kosketusta luonnosta. On hyvä muistaa, että luonto merkitsee eri ihmisille erilaisia asioita ja herättää erilaisia tuntemuksia. Opaskortteja käyttämällä voidaan luoda kosketuspintaa turvallisesti esimerkiksi ryhmän kanssa toimien. Opastettuna voidaan ihmisille havainnollistaa erilaisia luontokohteita ja toimintaa. Osana osallisuuden kokemusta on yhteinen suunnittelu, toteutus ja palautteen antaminen ja saaminen. Erityisesti vasta Suomeen tulleiden maahanmuuttajien kanssa on hyvä opaskorttien johdattamana tutustua luontoon ja synnyttää luontevaa luontoyhteyttä. Ihmiset voisivat hyötyä rohkaisusta laajentaa elinympäristöään hyödyntäen jokamiehen oikeuksiaan.

thl

Diak

Kestävää kasvua ja työtä -ohjelma

Vipuvoimaa
EU:lta
2014–2020

Euroopan unioni
Euroopan sosiaalirahasto

Opaskorttien lisäksi voidaan hyödyntää Pohjoinen luonto maahanmuuttajien kotoutumisessa –hankkeessa tehtyjä työtoimintakortteja. Näiden korttien avulla voidaan järjestää eri kulttuuritaustaisille maahanmuuttajaryhmille luontoon ja luontoammatteihin liittyviä ohjattuja työtoimintakokeiluja.

Yhteenveto

Toimintamalli lisää osallisuutta erityisesti omassa elämässä ja yhteisöissä, toiminta on myös ollut luomassa uutta rakennetta työpajatoimintaan. Opaskortit sopivat levitettäväksi eri paikkakunnille ja laajennettavaksi eri kohderyhmille luontoperustaisissa toiminnoissa.

Kestävää kasvua ja työtä -ohjelma

Vipuvoimaa
EU:lta
2014–2020

